Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

6. studenoga 2018.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Organizacija radnog vremena – Direktiva 2003/88/EZ – Članak 7. – Pravo na plaćeni godišnji odmor – Radni odnos koji prestaje zbog radnikove smrti – Nacionalni propis kojim se sprečava isplata radnikovim pravnim sljednicima novčane naknade za plaćeni godišnji odmor koji taj radnik nije iskoristio – Obveza usklađenog tumačenja nacionalnog prava – Povelja Europske unije o temeljnim pravima – Članak 31. stavak 2. – Mogućnost pozivanja na odredbu prava Unije u okviru spora između pojedinaca”

U spojenim predmetima C-569/16 i C-570/16,

povodom dvaju zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a koje je uputio Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud, Njemačka), odlukama od 18. listopada 2016., koje je Sud zaprimio 10. studenoga 2016., u postupcima

**Stadt Wuppertal**

protiv

**Marije Elisabeth Bauer** (C-569/16),

i

**Volker Willmeroth**, u svojstvu vlasnika društva TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK,

protiv

**Martine Broßonn** (C-570/16),

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, J.-C. Bonichot, A. Prechal (izvjestiteljica), M. Vilaras, T. von Danwitz, F. Biltgen, K. Jürimäe i C. Lycourgos, predsjednici vijeća, M. Ilešič, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen i S. Rodin, suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

* Jezik postupka: njemački

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Stadt Wuppertal, T. Herbert, *Rechtsanwalt*,

– za M. Broßonn, O. Teubler, *Rechtsanwalt*,

– za Europsku komisiju, M. van Beek i T. S. Bohr, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 29. svibnja 2018.,

donosi sljedeću

**Presudu**

1 Zahtjevi za prethodnu odluku odnose se na tumačenje članka 7. Direktive 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 2003., L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 31.) i članka 31. stavka 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjevi su podneseni u okviru dvaju sporova između Stadt Wuppertal (Grad Wuppertal, Njemačka) i Marije Elisabeth Bauer, u predmetu C-569/16, i Volkera Willmerotha, u njegovu svojstvu vlasnika društva TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK, i Martine Broßonn, u predmetu C-570/16, povodom odbijanja Grada Wuppertala i V. Willmerotha, kao bivših poslodavaca pokojnih supruga M. E. Bauer i M. Broßonn, da potonjima isplate novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor koji njihovi supruzi nisu iskoristili prije svoje smrti.

## Pravni okvir

### *Pravo Unije*

3 Četvrta uvodna izjava Direktive Vijeća 93/104/EZ od 23. studenoga 1994. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 1993., L 307, str. 18.) određuje:

„budući da se Poveljom Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika, koju su na sastanku Europskog vijeća održanom u Strasbourgu 9. prosinca 1989. donijeli šefovi država i vlada 11 država članica, među ostalim navodi, […] u njezinu stavku 8. […]:

‚[…]

8. Svaki radnik Europske zajednice ima pravo na odmor tijekom tjedna i na godišnje plaćene odmore, čije trajanje treba uskladiti s nacionalnim praksama.

[…]'" [neslužbeni prijevod]

4 Kao što to proizlazi iz njezine uvodne izjave 1., Direktiva 2003/88, kojom je Direktiva 93/104 stavljena izvan snage, kodificirala je odredbe potonje.

5 U skladu s uvodnim izjavama 4. do 6. Direktive 2003/88:

„(4) Poboljšanje sigurnosti, higijene i zdravlja radnika na radu ciljevi su koji ne smiju biti podređeni isključivo ekonomskim interesima.

(5) Svi radnici moraju ostvariti odgovarajuće vrijeme za odmor. Pojam ‚odmor' mora se izraziti u jedinicama vremena, tj. u danima, satima i/ili njihovim dijelovima. Radnicima unutar [Europske unije] treba osigurati minimalni dnevni, tjedni i godišnji odmor, kao i odgovarajuće stanke. […]

(6) U pogledu organizacije radnog vremena treba uzeti u obzir načela Međunarodne organizacije rada, uključujući i načela koja se odnose na noćni rad."

6 Članak 7. Direktive 2003/88, koji je jednak članku 7. Direktive 93/104, glasi kako slijedi:

„1. Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi svaki radnik imao pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje četiri tjedna, ovisno o uvjetima za stjecanje prava i za odobravanje takvog odmora utvrđenim nacionalnim propisima i/ili praksom.

2. Najkraći plaćeni godišnji odmor, osim u slučaju prestanka radnog odnosa, ne smije se zamijeniti novčanom naknadom."

7 Člankom 17. Direktive 2003/88 predviđa se da države članice mogu odstupiti od određenih njezinih odredaba. Međutim, nikakvo odstupanje nije dopušteno u odnosu na članak 7.

### *Njemačko pravo*

8 Člankom 7. stavkom 4. Bundesurlaubsgesetza (Savezni zakon o godišnjem odmoru) od 8. siječnja 1963. (BGBl. 1963., str. 2.), u verziji od 7. svibnja 2002. (BGBl. 2002. I, str. 1529.; u daljnjem tekstu: BUrlG), predviđa se:

„Ako se u slučaju prestanka radnog odnosa više ne može u cijelosti ili djelomično odobriti odmor, isplatit će se naknada."

9 Člankom 1922. stavkom 1. Bürgerliches Gesetzbucha (Građanski zakonik, u daljnjem tekstu: BGB), naslovljenim „Univerzalna sukcesija", određuje se:

„Ukupna imovina jedne osobe (nasljedstvo) prenosi se, nakon smrti te osobe (otvaranje nasljedstva), na jednu ili više osoba (nasljednici)."

## Glavni postupci i prethodna pitanja

10 M. E. Bauer jedini je pravni sljednik svojeg supruga, preminulog 20. prosinca 2010., koji je bio zaposlen pri Gradu Wuppertalu. Potonji je odbio zahtjev M. E. Bauer za dodjelu novčane naknade od 5857,75 eura za 25 dana plaćenog godišnjeg odmora koji njezin suprug nije iskoristio prije svoje smrti.

11 M. Broßonn jedini je pravni sljednik svojeg supruga koji je bio zaposlenik V. Willmerotha od 2003. i koji je preminuo 4. siječnja 2013., nakon što je od srpnja 2012. bio nesposoban za rad zbog bolesti. V. Willmeroth odbio je zahtjev M. Broßonn za dodjelu novčane naknade od 3702,72 eura za 32 dana plaćenog godišnjeg odmora koji njezin suprug nije iskoristio prije svoje smrti.

12 M. E. Bauer i M. Broßonn pokrenule su postupke pred nadležnim Arbeitsgerichtom (Radni sud, Njemačka) podnošenjem zahtjeva za isplatu navedenih novčanih naknada. Ti su zahtjevi prihvaćeni, a žalbe koje su Grad Wuppertal i V. Willmeroth podnijeli protiv tih presuda donesenih u prvom stupnju odbio je nadležni Landesarbeitsgericht (Zemaljski radni sud, Njemačka). Grad Wuppertal i V. Willmeroth podnijeli su pred sudom koji je uputio zahtjev, Bundesarbeitsgerichtom (Savezni radni sud, Njemačka), reviziju protiv tih odluka.

13 U odlukama kojima se upućuje zahtjev za prethodnu odluku donesenima u svakom od tih dvaju predmeta sud koji je uputio zahtjev podsjeća na to da je Sud u presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) već presudio da članak 7. Direktive 2003/88 treba tumačiti na način da mu se protive nacionalni propisi ili praksa kojima se predviđa da, kada radni odnos prestaje zbog radnikove smrti, pravo na plaćeni godišnji odmor prestaje a da pritom ne nastaje pravo na novčanu naknadu za neiskorišteni dio plaćenog godišnjeg odmora.

14 Međutim, sud koji je uputio zahtjev pita se je li to slučaj i kada se nacionalnim pravom isključuje da takva novčana naknada može biti dio ostavinske mase.

15 U tom pogledu navedeni sud tvrdi da članak 7. stavak 4. BUrlG-a u vezi s člankom 1922. stavkom 1. BGB-a zapravo ima za posljedicu to da radnikovo pravo na plaćeni godišnji odmor prestaje u trenutku njegove smrti i stoga se ne može pretvoriti u pravo na novčanu naknadu niti biti dio ostavinske mase. Taj sud nadalje pojašnjava da bi svako drugo tumačenje navedenih odredbi bilo *contra legem* i stoga se ne bi moglo prihvatiti.

16 Međutim, s jedne strane, sud koji je uputio zahtjev podsjeća na to da je Sud u presudi od 22. studenoga 2011., KHS (C-214/10, EU:C:2011:761) presudio da pravo na plaćeni godišnji odmor može prestati petnaest mjeseci nakon završetka referentne godine jer više ne može ispuniti svrhu navedenog odmora, odnosno omogućiti radniku da se odmori i da raspolaže razdobljem za opuštanje i razonodu. S druge strane, budući da se ta svrha više ne može postići ni nakon radnikove smrti, sud koji je uputio zahtjev pita se jesu li prestanak prava na plaćeni godišnji odmor i na novčanu naknadu za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor u potonjem slučaju također dopušteni. Prema navedenom sudu, odlučiti da su nedopušteni značilo bi, nadalje, da je cilj najkraćeg plaćenog godišnjeg odmora, zajamčenog Direktivom 2003/88 i Poveljom, osigurati i zaštitu nasljednika preminulog radnika.

17 U tim okolnostima sud koji je uputio zahtjev pita se, nadalje, može li učinak članka 7. Direktive 2003/88 ili članka 31. stavka 2. Povelje biti prisiljavanje poslodavca na to da radnikovim nasljednicima isplati novčanu naknadu za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor, bez obzira na okolnost da u predmetnom slučaju odredbe nacionalnog prava spomenute u točki 15. ove presude isključuju takvu mogućnost.

18 Naposljetku, u predmetu C-570/16 sud koji je uputio zahtjev, koji ističe da se glavni spor vodi između dvaju pojedinaca, pita se mogu li navedene odredbe prava Unije u takvom kontekstu imati izravan učinak.

19 U tim je okolnostima Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja, pri čemu je prvo od njih jednako formulirano u predmetima C-569/70 i C-570/16, a drugo je postavljeno samo u predmetu C-570/16:

„1. Dodjeljuje li se člankom 7. Direktive [2003/88] ili člankom 31. stavkom 2. [Povelje] nasljedniku radnika koji je preminuo tijekom radnog odnosa pravo na novčanu naknadu za najkraći godišnji odmor na koji je radnik imao pravo prije svoje smrti, što je u skladu s člankom 7. stavkom 4. [BUrlG-a] u vezi s člankom 1922. stavkom 1. [BGB-a] isključeno?

2. Ako je odgovor na prvo pitanje potvrdan, vrijedi li to i kada je u pitanju radni odnos između dvaju pojedinaca?”

## O prethodnim pitanjima

### *Dopuštenost*

20 M. Broßonn dovodi u pitanje dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku zbog toga što je, s jedne strane, Sud u svojoj presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) već presudio da se članku 7. Direktive 2003/88 protive nacionalni propisi ili prakse poput propisa u glavnim postupcima, na temelju kojeg, kada radni odnos prestaje zbog radnikove smrti, pravo na plaćeni godišnji odmor prestaje a da pritom ne nastaje pravo na novčanu naknadu za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor. Međutim, kad bi se presudilo da se toj odredbi ne protivi takav nacionalni propis, u mjeri u kojoj se njime isključuje da ta ista naknada može biti prenesena na nasljednike, učenje koje proizlazi iz te presude Suda postalo bi bespredmetno. S druge strane, velik dio nacionalnih sudova i pravne znanosti smatra da je moguće tumačiti nacionalni propis u glavnom postupku u smislu koji je u skladu s tim učenjem.

21 U tom pogledu, međutim, valja podsjetiti, kao prvo, na to da, čak i uz postojanje sudske prakse Suda koja rješava predmetno pravno pitanje, nacionalni sudovi imaju potpunu slobodu obratiti se Sudu kada to smatraju svrsishodnim a da okolnost da je odredbe tumačenje kojih se traži Sud već tumačio ne stvara prepreku da on o tome ponovno odlučuje (presuda od 17. srpnja 2014., Torresi, C-58/13 i C-59/13 i C-59/13, EU:C:2014:2088, t. 32. i navedena sudska praksa).

22 Iz toga slijedi da okolnost da je Sud u presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) već tumačio članak 7. Direktive 2003/88 u odnosu na isti nacionalni propis kao što je onaj u glavnom postupku ne može dovesti do nedopuštenosti pitanja postavljenih u okviru ovih predmeta.

23 Kao drugo, prema ustaljenoj sudskoj praksi, u okviru suradnje između Suda i nacionalnih sudova koja je propisana člankom 267. UFEU-a, isključivo je na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Posljedično, kada se postavljena pitanja odnose na tumačenje prava Unije, Sud je u načelu obvezan donijeti odluku (presuda od 6. ožujka 2018., SEGRO i Horváth, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, t. 42. i navedena sudska praksa).

24 Odbijanje odlučivanja o zahtjevu koji je uputio nacionalni sud moguće je samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora u glavnom postupku, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na upućena pitanja (presuda od 6. ožujka 2018., SEGRO i Horváth, C-52/16 i C-113/16, EU:C:2018:157, t. 43. i navedena sudska praksa).

25 U tom pogledu, kad je riječ o argumentu M. Broßonn prema kojem se nacionalni propis iz glavnog postupka može tumačiti na način kojim bi se osigurala njegova sukladnost s člankom 7. Direktive 2003/88, kako ga je protumačio Sud u presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), pitanje treba li nacionalnu odredbu koja je suprotna pravu Unije izuzeti iz primjene postavlja se doista samo ako nikakvo usklađeno tumačenje te odredbe nije moguće (vidjeti u tom smislu presudu od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 23.).

26 Međutim, valja također podsjetiti na to da to načelo usklađenog tumačenja nacionalnog prava poznaje određene granice. Stoga je obveza nacionalnog suca da se pozove na sadržaj direktive prilikom tumačenja i primjene relevantnih pravila unutarnjeg prava ograničena općim načelima prava i ne može služiti kao temelj tumačenju nacionalnog prava *contra legem* (presuda od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 25. i navedena sudska praksa).

27 Međutim, u glavnom postupku i kao što to proizlazi iz točke 15. ove presude, sud koji je uputio zahtjev navodi da je suočen upravo s takvim ograničenjem. On, naime, smatra da se članak 7. stavak 4. BUrlG-a u vezi s člankom 1922. stavkom 1. BGB-a ne može tumačiti u skladu s člankom 7. Direktive 2003/88, kako ga je protumačio Sud u presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755).

28 U tim okolnostima zahtjevi za prethodnu odluku ne mogu se smatrati nedopuštenima jer se postavljenim pitanjima nastoji saznati imaju li odredbe prava Unije na koje se odnose, zbog nepostojanja mogućnosti usklađenog tumačenja nacionalnog prava, za posljedicu to da je nacionalni sud, u slučaju potrebe, dužan izuzeti iz primjene navedeni nacionalni propis, osobito u okviru spora između dvaju pojedinaca.

29 S obzirom na prethodna razmatranja, zahtjevi za prethodnu odluku moraju se smatrati dopuštenima.

## *Meritum*

### *Uvodna razmatranja*

30 Valja primijetiti da, kao što to proizlazi iz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku izloženog u točkama 13. do 17. ove presude i s obzirom na koje valja tumačiti pitanje u predmetu C-569/16 i prvo pitanje u predmetu C-570/16, navedena pitanja sadržavaju dva različita dijela.

31 Kao prvo, sud koji je uputio zahtjev u bitnome se pita moraju li se članak 7. Direktive 2003/88 i članak 31. stavak 2. Povelje tumačiti na način da im se protivi propis poput onoga u glavnom postupku i valja li tumačenje Suda u njegovoj presudi od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) u tom pogledu ponovno razmotriti ili prilagoditi.

32 Kao drugo, i pod pretpostavkom da Sud ostane pri navedenom tumačenju, sud koji je uputio zahtjev pita se valja li te iste odredbe prava Unije tumačiti na način da imaju izravan učinak, tako da nacionalni sud bude prisiljen izuzeti iz primjene takav nacionalni propis u mjeri u kojoj ga nije moguće tumačiti u skladu sa zahtjevima koji proizlaze iz navedenih odredbi.

33 Naposljetku, svojim drugim pitanjem postavljenim u predmetu C-570/16 sud koji je uputio zahtjev želi znati može li takav učinak izbjegavanja primjene predmetnog nacionalnog propisa također postojati u okviru spora između dvaju pojedinaca.

34 U tim okolnostima kao prvo valja razmotriti prvi dio pitanja postavljenog u predmetu C-569/16 i prvi dio prvog pitanja postavljenog u predmetu C-570/16 i, kao drugo, i to zajedno, s obzirom na njihovu povezanost, drugi dio navedenih pitanja te drugo pitanje postavljeno u predmetu C-570/16.

### *Prvi dio pitanja u predmetu C-569/16 i prvi dio prvog pitanja u predmetu C-570/16*

35 Prvim dijelom svojeg pitanja u predmetu C-569/16, koji je istovjetan prvom dijelu njegova prvog pitanja u predmetu C-570/16, sud koji je uputio zahtjev u bitnome pita moraju li se članak 7. Direktive 2003/88 i članak 31. stavak 2. Povelje tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku, na temelju kojeg, kada radni odnos prestaje zbog radnikove smrti, prestaje i pravo na plaćeni godišnji odmor stečeno na temelju tih odredbi, a koji radnik nije iskoristio prije svoje smrti, a da pritom ne može nastati pravo na novčanu naknadu za navedeni godišnji odmor koje bi se nasljeđivanjem moglo prenijeti na radnikove pravne sljednike.

36 Kad je riječ, kao prvo, o članku 7. Direktive 2003/88, valja podsjetiti na to da je Sud, kao što to navodi sud koji je uputio zahtjev, u točki 30. presude od 12. lipnja 2014., Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), donesenoj u predmetu čije su činjenične okolnosti bile slične onima u ovim spojenim predmetima i koji se odnosio na isti nacionalni propis kao što je onaj u glavnom postupku, presudio da se navedena odredba prava Unije mora tumačiti na način da joj se protive nacionalni propisi ili prakse koji određuju da, kada radni odnos prestaje zbog radnikove smrti, pravo na plaćeni godišnji odmor prestaje a da pritom ne nastaje pravo na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor.

37 Kao što to proizlazi iz odluka kojima se upućuje zahtjev i točaka 14. do 16. ove presude, sud koji je uputio zahtjev ipak ima određene sumnje o tumačenju koje je primijenio Sud, zbog toga što mu se čini da se svrha prava na plaćeni godišnji odmor, koja se sastoji u omogućavanju radniku da se odmori i da raspolaže razdobljem opuštanja i razonode, nakon smrti dotične osobe više ne može postići.

38 U tom pogledu najprije valja podsjetiti na to da, na temelju ustaljene sudske prakse Suda, pravo na plaćeni godišnji odmor svakog radnika treba smatrati osobito važnim načelom socijalnog prava Unije od kojeg se ne može odstupiti i koje nadležna nacionalna tijela mogu provoditi samo u granicama izričito propisanima Direktivom 2003/88 (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 15. i navedenu sudsku praksu). Isto tako, kako bi jamčio poštovanje tog temeljnog prava zaštićenog pravom Unije, članak 7. Direktive 2003/88 ne može se restriktivno tumačiti na štetu prava koja za radnika proizlaze iz tog članka (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 22. i navedenu sudsku praksu).

39 Na temelju ustaljene sudske prakse, pravo na godišnji odmor samo je jedna od dviju sastavnica prava na plaćeni godišnji odmor kao bitnog načela socijalnog prava Unije, koje također uključuje i pravo na primanje plaćanja. Naime, izraz „plaćeni godišnji odmor”, koji zakonodavac Unije upotrebljava, među ostalim, u članku 7. Direktive 2003/88, znači da se tijekom trajanja godišnjeg odmora u smislu tog članka radniku mora i dalje isplaćivati plaća. Drugim riječima, radnik mora nastaviti primati redovnu plaću tijekom tog razdoblja odmora i opuštanja (presuda od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 20. i 21. i navedena sudska praksa).

40 Cilj je plaćanja godišnjeg odmora propisanog u članku 7. stavku 1. Direktive 2003/88 omogućiti radniku da stvarno iskoristi godišnji odmor na koji ima pravo (presuda od 16. ožujka 2006., Robinson-Steele i dr., C-131/04 i C-257/04, EU:C:2006:177, t. 49.).

41 Sukladno ustaljenoj sudskoj praksi Suda, svrha je prava na godišnji odmor iz članka 7. Direktive 2003/88 omogućiti radniku odmor od izvršavanja zadaća koje je dužan obavljati prema svojem ugovoru o radu, s jedne strane, i da raspolaže razdobljem za opuštanje i razonodu, s druge strane (presuda od 20. srpnja 2016., Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, t. 34. i navedena sudska praksa).

42 Stoga, time što propisuje da se najkraći plaćeni godišnji odmor ne može zamijeniti novčanom naknadom, osim u slučaju prestanka radnog odnosa, članak 7. stavak 2. Direktive 2003/88 namijenjen je osobito osiguranju radnikova prava na stvarni odmor, kako bi se učinkovito zaštitili njegovi sigurnost i zdravlje (vidjeti u tom smislu presudu od 16. ožujka 2006., Robinson-Steele i dr., C-131/04 i C-257/04, EU:C:2006:177, t. 60. i navedenu sudsku praksu).

43 Kada dođe do prestanka radnog odnosa, stvarno korištenje plaćenog godišnjeg odmora na koji je radnik imao pravo više nije moguće. Kako bi se spriječilo da zbog te nemogućnosti bude u potpunosti isključeno radnikovo uživanje tog prava, makar u novčanom obliku, članak 7. stavak 2. Direktive 2003/88 propisuje da radnik ima pravo na novčanu naknadu za neiskorištene dane godišnjeg odmora (vidjeti u tom smislu presude od 20. siječnja 2009., Schultz-Hoff i dr., C-350/06 i C-520/06, EU:C:2009:18, t. 56.; od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 17. i od 20. srpnja 2016., Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, t. 27.).

44 Ta odredba ne postavlja ni jedan uvjet za stjecanje prava na novčanu naknadu, osim u vezi s činjenicom, s jedne strane, da je radni odnos prestao i, s druge strane, da radnik nije iskoristio sav plaćeni godišnji odmor na koji je imao pravo na datum prestanka tog radnog odnosa (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 23.).

45 Dakle, razlog zbog kojeg je radni odnos prestao nije relevantan za pravo na novčanu naknadu iz članka 7. stavka 2. Direktive 2003/88 (vidjeti u tom smislu presudu od 20. srpnja 2016., Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, t. 28.).

46 Iako činjenica njegove smrti, kao što to navodi sud koji je uputio zahtjev, radnika nužno lišava svake stvarne mogućnosti da ostvaruje vrijeme odmora i opuštanja vezano uz pravo na plaćeni godišnji odmor na koji je imao pravo na datum te smrti, ne može se prihvatiti da takva okolnost s povratnim djelovanjem prouzroči potpuni gubitak tako stečenog prava, koje, kao što je to navedeno u točki 39. ove presude, obuhvaća i drugu jednako bitnu sastavnicu, odnosno pravo na primanje plaćanja (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 25.).

47 U tom pogledu valja također navesti da je Sud već presudio da članak 7. stavak 2. Direktive 2003/88 treba tumačiti na način da radnik prilikom odlaska u mirovinu ima pravo na novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor koji nije bio iskorišten, primjerice zbog toga što nije obavljao svoje dužnosti zbog bolesti (vidjeti presudu od 20. srpnja 2016., Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, t. 31. i 32. i navedenu sudsku praksu). Međutim, ni takav radnik ne može koristiti odmor zamišljen kao razdoblje čija je svrha omogućiti mu da se odmori i opusti u perspektivi budućeg obavljanja svoje profesionalne aktivnosti jer je u načelu ušao u razdoblje profesionalne neaktivnosti i jer u biti više nema pravo konkretno na navedeni plaćeni godišnji odmor, osim u njegovu novčanom obliku.

48 Nadalje, pravo na plaćeni godišnji odmor koje je radnik stekao, promatrano u njegovu financijskom aspektu, strogo je imovinske naravi i njegova je namjena kao takvog da postane dio imovine dotične osobe, tako da njezina smrt ne može retroaktivno dovesti do gubitka navedene imovine i posljedično do toga da oni na koje ta imovina prelazi nasljeđivanjem ne mogu stvarno uživati u tom imovinskom dijelu prava na plaćeni godišnji odmor.

49 Naime, gubitak prava koje je radnik stekao na plaćeni godišnji odmor ili njegova povezanog prava na isplatu novčane naknade za neiskorišteni godišnji odmor u slučaju prestanka radnog odnosa a da dotična osoba nije stvarno mogla ostvarivati to pravo na plaćeni godišnji odmor ugrozio bi samu bit tog prava (vidjeti u tom smislu presudu od 19. rujna 2013., Preispitivanje Komisija/Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, t. 32.).

50 Stoga se primanje novčane naknade u slučaju kada radni odnos prestaje zbog radnikove smrti pokazuje nužnim kako bi se osigurao koristan učinak prava na plaćeni godišnji odmor odobrenog radniku (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 24.).

51 Na drugome mjestu, valja napomenuti da pravo na plaćeni godišnji odmor kao načelo socijalnog prava Unije ne samo da ima osobitu važnost nego je i izričito zajamčeno u članku 31. stavku 2. Povelje, kojoj članak 6. stavak 1. UEU-a priznaje istu pravnu snagu kao i Ugovorima (presuda od 30. lipnja 2016., Sobczyszyn, C-178/15, EU:C:2016:502, t. 20. i navedena sudska praksa).

52 Temeljna prava koja se tako jamče u pravnom sustavu Unije primjenjuju se na sve situacije uređene pravom Unije (presuda od 15. siječnja 2014., Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, t. 42. i navedena sudska praksa).

53 Budući da se nacionalnim propisom u glavnom postupku provodi Direktiva 2003/88, slijedi da se članak 31. stavak 2. Povelje primjenjuje na glavne postupke (vidjeti analogijom presudu od 15. siječnja 2014., Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, t. 43.).

54 U tom pogledu, kao prvo, iz samog teksta članka 31. stavka 2. Povelje proizlazi da se navedenom odredbom štiti „pravo” svakog radnika na „plaćeni godišnji odmor”.

55 Nadalje, prema objašnjenjima vezanima uz članak 31. Povelje, koja u skladu s člankom 6. stavkom 1. trećim podstavkom UEU-a i člankom 52. stavkom 7. Povelje valja uzeti u obzir pri njezinu tumačenju, njezin članak 31. stavak 2. inspiriran je Direktivom 93/104 kao i člankom 2. Europske socijalne povelje, potpisane u Torinu 18. listopada 1961. i izmijenjene u Strasbourgu 3. svibnja 1996., te točkom 8. Povelje Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika, usvojene na sastanku Europskog vijeća održanom u Strasbourgu 9. prosinca 1989. (presuda od 19. rujna 2013., Preispitivanje Komisija/Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, t. 27.).

56 Međutim, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 1. Direktive 2003/88, njome je kodificirana Direktiva 93/104 te je formulacija članka 7. Direktive 2003/88, koji se odnosi na pravo na plaćeni godišnji odmor, istovjetna onoj u članku 7. Direktive 93/104 (presuda od 19. rujna 2013., Preispitivanje Komisija/Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, t. 28.).

57 U tim okolnostima naposljetku valja podsjetiti na to da je Sud već imao priliku pojasniti da izraz „plaćeni godišnji odmor” iz članka 7. stavka 1. Direktive 2003/88, koji mora biti izjednačen s izrazom „plaćeni godišnji odmor” iz članka 31. stavka 2. Povelje, znači da u smislu tih odredbi valja i dalje isplaćivati plaću tijekom trajanja godišnjeg odmora i da, drugim riječima, radnik mora primati redovnu plaću za to razdoblje odmora (vidjeti u tom smislu presudu od 15. rujna 2011., Williams i dr., C-155/10, EU:C2011:588, t. 18. i 19.).

58 Kao što je to navedeno u točki 39. ove presude, pravo na godišnji odmor samo je jedna od dviju sastavnica prava na plaćeni godišnji odmor kao temeljnog načela socijalnog prava Unije, odraženog člankom 7. Direktive 93/104 i člankom 7. Direktive 2003/88, koje je u međuvremenu izričito zaštićeno kao temeljno pravo u članku 31. stavku 2. Povelje. Navedeno temeljno pravo tako sadržava i pravo na primanje plaćanja kao i, u svojstvu prava povezanog s tim pravom na „plaćeni” godišnji odmor, pravo na novčanu naknadu za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor prilikom prestanka radnog odnosa.

59 U tom pogledu to se pravo može ograničiti samo uz poštovanje strogih uvjeta iz članka 52. stavka 1. Povelje i, među ostalim, bitnog sadržaja navedenog prava. Stoga države članice ne mogu odstupiti od načela koje proizlazi iz članka 7. Direktive 2003/88 u vezi s člankom 31. stavkom 2. Povelje, prema kojem stečeno pravo na plaćeni godišnji odmor ne može prestati nakon proteka referentnog razdoblja i/ili razdoblja prijenosa utvrđenog nacionalnim pravom, ako radnik nije bio u mogućnosti iskoristiti svoj odmor (vidjeti u tom smislu presudu od 29. studenoga 2017., King, C-214/16, EU:C:2017:914, t. 56.).

60 Kao što je to navedeno u točki 46. ove presude, isto je tako isključeno da države članice mogu odlučiti da prestanak radnog odnosa do kojeg je došlo zbog smrti dovede do potpunog retroaktivnog gubitka prava na plaćeni godišnji odmor koje je radnik stekao, s obzirom na to da takvo pravo obuhvaća, osim samog prava na godišnji odmor, i drugu jednako bitnu sastavnicu, odnosno pravo na primanje plaćanja, na temelju kojeg se dotičnoj osobi ili njezinim pravnim sljednicima isplaćuje novčana naknada za neiskorišteni godišnji odmor prilikom prestanka radnog odnosa.

61 Članak 31. stavak 2. Povelje stoga posebno rezultira time da, kad je riječ o situacijama obuhvaćenima područjem primjene Povelje, države članice ne smiju donijeti propis na temelju kojeg radnik zbog svoje smrti retroaktivno gubi pravo na plaćeni godišnji odmor koji je stekao prije smrti i stoga njegovi pravni sljednici gube pravo na novčanu naknadu koja zamjenjuje taj odmor, kao imovinsku sastavnicu koja čini integralni dio tih prava.

62 S obzirom na prethodno navedeno i uzevši u obzir ono što je osim toga spomenuto u točkama 38. do 50. ove presude, valja utvrditi da, kad radni odnos prestaje zbog radnikove smrti, ne samo iz članka 7. stavka 2. Direktive 2003/88 već i iz članka 31. stavka 2. Povelje proizlazi da – kako bi se spriječilo da se

temeljno pravo na plaćeni godišnji odmor koji je taj radnik stekao, uključujući njegovu imovinsku sastavnicu, retroaktivno izgubi – pravo dotične osobe na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor može se prenijeti nasljeđivanjem na njezine pravne sljednike.

63 Iz toga slijedi da na prvi dio pitanja u predmetu C-569/16 i prvi dio prvog pitanja u predmetu C-570/16 valja odgovoriti tako da članak 7. Direktive 2003/88 i članak 31. stavak 2. Povelje treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku, na temelju kojeg, kada radni odnos prestane zbog radnikove smrti, prestaje i pravo na plaćeni godišnji odmor stečeno na temelju navedenih odredbi i koje radnik nije iskoristio prije svoje smrti a da pritom ne nastaje pravo na novčanu naknadu za navedeni godišnji odmor koje bi bilo prenosivo nasljeđivanjem na pravne sljednike navedenog radnika.

*Drugi dio pitanja u predmetu C-569/16 te drugi dio prvog pitanja i drugo pitanje u predmetu C-570/16*

64 Drugim dijelom svojeg pitanja u predmetu C-569/16 i drugim dijelom svojeg prvog pitanja u predmetu C-570/16 sud koji je uputio zahtjev u biti pita moraju li se, u slučaju nemogućnosti tumačenja nacionalnog propisa poput onoga u glavnom postupku na način na koji bi se osigurala njegova sukladnost s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje, navedene odredbe prava Unije tumačiti tako da nacionalni sud mora izuzeti iz primjene takav nacionalni propis i da bivši poslodavac preminulog radnika mora njegovu pravnom sljedniku dodijeliti novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor stečen na temelju tih istih odredbi, a koji navedeni radnik nije iskoristio. Svojim drugim pitanjem u predmetu C-570/16 sud koji je uputio zahtjev pita mora li takvo tumačenje navedenih odredbi prava Unije u tom slučaju prevladati i u okviru spora između pravnog sljednika preminulog radnika i radnikova bivšeg poslodavca kada je taj poslodavac pojedinac.

65 Na početku valja podsjetiti na to da se pitanje treba li nacionalnu odredbu u dijelu u kojem je suprotna pravu Unije izuzeti iz primjene postavlja samo ako nije moguće njezino nijedno usklađeno tumačenje.

66 U tom pogledu potrebno je istaknuti da su nacionalni sudovi prilikom njegove primjene dužni, koliko je to moguće, tumačiti unutarnje pravo u skladu s tekstom i ciljem direktive o kojoj je riječ kako bi se postigao njome predviđen rezultat i postupilo u skladu s trećim stavkom članka 288. UFEU-a (presuda od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 24. i navedena sudska praksa).

67 Također valja ustrajati na činjenici da načelo usklađenog tumačenja zahtijeva da nacionalni sudovi učine sve što je u njihovoj nadležnosti, uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja koje to pravo poznaje, da bi se zajamčila puna učinkovitost predmetne direktive i da bi se došlo do rješenja koje je u skladu s ciljem koji se njome nastoji postići (presuda od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 27. i navedena sudska praksa).

68 Kao što je to Sud presudio, zahtjev takvog usklađenog tumačenja uključuje, među ostalim, obvezu za nacionalne sudove da izmijene, ako je potrebno, ustaljenu sudsku praksu ako se ona temelji na tumačenju nacionalnog prava koje nije u skladu s ciljevima direktive. Slijedom toga, nacionalni sud ne može valjano smatrati da nije u mogućnosti protumačiti nacionalnu odredbu u skladu s pravom Unije samo zbog činjenice da se ta odredba ustaljeno tumačila na način koji nije spojiv s tim pravom (presuda od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 72. i 73. i navedena sudska praksa).

69 U predmetnom slučaju na sudu koji je uputio zahtjev je da ispuni svoju obvezu koja proizlazi iz prava Unije, a sastoji se od provjere, u vezi s načelima spomenutima u trima prethodnim točkama ove presude, je li takvo usklađeno tumačenje moguće.

70 S obzirom na navedeno, kada je riječ, kao prvo, o mogućem izravnom učinku koji valja priznati članku 7. Direktive 2003/88, iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da se u svim slučajevima u kojima su odredbe neke direktive s obzirom na svoj sadržaj bezuvjetne i dovoljno precizne pojedinci mogu na njih pozvati pred nacionalnim sudovima protiv države, bilo zato što je propustila pravodobno prenijeti tu direktivu u nacionalno pravo, bilo zato što ju je nepravilno prenijela (presuda od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 33. i navedena sudska praksa). Nadalje, kada se osobe mogu pozivati na direktivu protiv države, one to mogu učiniti bez obzira na svojstvo u kojem ona djeluje, kao poslodavac ili kao javna vlast. U obama slučajevima, naime, treba izbjeći situaciju u kojoj bi država mogla imati koristi od svojeg nepoštovanja prava Unije (presuda od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 38. i navedena sudska praksa).

71 Na temelju tih utvrđenja Sud je potvrdio da se osobe mogu pozivati na bezuvjetne i dovoljno precizne odredbe direktive osobito protiv države članice i njezinih upravnih tijela, uključujući decentralizirana tijela (vidjeti u tom smislu presudu od 7. kolovoza 2018., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, t. 45. i navedenu sudsku praksu).

72 Sud je već presudio da članak 7. stavak 1. Direktive 2003/88 ispunjava kriterije bezuvjetnosti i dovoljne preciznosti, s obzirom na to da se njime državama članicama nedvosmisleno stvara obveza točno određenog rezultata koja nije povezana ni s jednim uvjetom što se tiče primjene pravila koje određuje, a u skladu s kojim svaki radnik ima pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje četiri tjedna. Taj članak stoga ispunjava kriterije potrebne da bi odredba mogla proizvoditi izravan učinak (vidjeti u tom smislu presudu od 24. siječnja 2012., Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, t. 34. do 36.).

73 Kad je riječ o članku 7. stavku 2. te direktive, kao što je to navedeno u točki 44. ove presude, ta odredba ne postavlja ni jedan uvjet za stjecanje prava na novčanu naknadu, osim u vezi s činjenicom, s jedne strane, da je radni odnos prestao i, s druge strane, da radnik nije iskoristio sav godišnji odmor na koji je imao pravo na datum kada je taj radni odnos prestao. To je pravo izravno dodijeljeno navedenom direktivom i može ovisiti samo o uvjetima koji su u njoj izričito predviđeni (vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, t. 28.). Sama navedena odredba, dakle, ispunjava kriterije potrebne da bi proizvodila izravan učinak.

74 U predmetnom slučaju, kad je riječ o predmetu C-569/16, nesporno je, s jedne strane, da g. Bauer nije prije datuma svoje smrti, koja je uzrokovala prestanak radnog odnosa u kojem je bio s Gradom Wuppertalom, iskoristio sav plaćeni godišnji odmor na koji je imao pravo na taj datum i, s druge strane, da navedeni poslodavac ima svojstvo decentraliziranog javnog tijela.

75 Budući da članak 7. Direktive 2003/88, kao što to proizlazi iz točaka 72. i 73. ove presude, ispunjava uvjete potrebne za izravni učinak, slijedi da g. Bauer ili, s obzirom na njegovu smrt, njegov pravni sljednik, kao što to proizlazi iz sudske prakse Suda spomenute u točkama 70. i 71. ove presude, ima pravo od Grada Wuppertala primiti novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor stečen na temelju navedene odredbe koji dotična osoba nije iskoristila, pri čemu su nacionalni sudovi u tom pogledu dužni izuzeti iz primjene nacionalni propis koji se, poput onoga u glavnom postupku, protivi primanju takve naknade.

76 Nasuprot tomu, kad je riječ o glavnom postupku u predmetu C-570/16, u kojem se spore M. Broßonn, u svojstvu pravne sljednice svojeg preminulog supruga, i V. Wilmeroth, bivši poslodavac njezina supruga, valja podsjetiti na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, direktiva ne može sama po sebi stvoriti obveze za pojedinca te se stoga protiv njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu. Naime, širiti mogućnost pozivanja na odredbu direktive koja nije prenesena ili je nepravilno prenesena na područje odnosa između pojedinaca značilo bi priznati Uniji ovlast da s izravnim učinkom utvrđuje obveze na teret pojedinaca, iako ona tu ovlast ima samo prilikom donošenja uredbi (presuda od 7. kolovoza 2018., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, t. 42. i navedena sudska praksa).

77 Stoga se čak i jasna, precizna i bezuvjetna odredba direktive koja dodjeljuje prava ili nameće obveze pojedincima ne može primijeniti kao takva u okviru spora koji suprotstavlja isključivo pojedince (presuda od 7. kolovoza 2018., Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, t. 43. i navedena sudska praksa).

78 Kako je to Sud već presudio, na članak 7. Direktive 2003/88 ne može se pozivati u sporu između pojedinaca kako bi se osigurao puni učinak prava na plaćeni godišnji odmor i izuzela iz primjene svaka suprotna odredba nacionalnog prava (presuda od 26. ožujka 2015., Fenoll, C-316/13, EU:C:2015:200, t. 48.).

79 S obzirom na prethodno navedeno, kao drugo, valja ispitati doseg članka 31. stavka 2. Povelje, kako bi se utvrdilo može li se na tu odredbu – za koju je u točkama 52. do 63. ove presude utvrđeno da se primjenjuje na situacije poput onih vezanih uz glavne postupke i koju valja tumačiti tako da joj se protivi propis poput onoga u glavnom postupku – pozivati u sporu između pojedinaca, poput onog iz predmeta C-570/16, kako bi se postiglo to da nacionalni sud izuzme iz primjene navedeni nacionalni propis i bivšem radnikovu poslodavcu odredi da njegovim pravnim sljednicima isplati novčanu naknadu za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor na koji je navedeni radnik imao pravo na temelju prava Unije na datum svoje smrti.

80 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je pravo na godišnji odmor bitno načelo socijalnog prava Unije.

81 To načelo kao takvo nalazi svoj izvor u instrumentima koje su države članice razradile na razini Unije, poput Povelje Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika, osim toga spomenute u članku 151. UFEU-a, i u međunarodnim instrumentima na kojima su navedene države članice surađivale ili kojima su pristupile. Među potonjima se nalazi i Europska socijalna povelja, koja je također spomenuta u članku 151. UFEU-a i čije su stranke sve države članice, bilo da su joj pristupile u njezinoj izvornoj ili revidiranoj verziji ili pak u objema verzijama. Valja također spomenuti Konvenciju br. 132 Međunarodne organizacije rada od 24. lipnja 1970. o plaćenom godišnjem odmoru (revidirana), koja, kao što je to Sud naveo u točkama 37. i 38. presude od 20. siječnja 2009., Schultz-Hoff i dr. (C-350/06 i C-520/06, EU:C:2009:18), proglašava načela navedene organizacije koja, prema uvodnoj izjavi 6. Direktive 2003/88, valja uzimati u obzir.

82 U tom pogledu četvrta uvodna izjava Direktive 93/104 osobito podsjeća na to da Povelja Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika u uvodnoj izjavi 8. navodi da svaki radnik Unije ima pravo, među ostalim, na plaćeni godišnji odmor, trajanje kojega treba uskladiti s nacionalnim praksama (vidjeti u tom smislu presudu od 26. lipnja 2001., BECTU, C-173/99, EU:C:2001:356, t. 39.).

83 Članak 7. Direktive 93/104 i članak 7. Direktive 2003/88 nisu, dakle, kao takvi uveli pravo na plaćeni godišnji odmor, koje ima svoj izvor osobito u različitim međunarodnim instrumentima (vidjeti analogijom presudu od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 75.) i kao bitno načelo socijalnog prava Unije ima obvezni karakter (vidjeti u tom smislu presudu od 16. ožujka 2006., Robinson-Steele i dr., C-131/04 i C-257/04, EU:C:2006:177, t. 48. i 68.), pri čemu navedeno bitno načelo sadržava, kao što je to istaknuto u točki 58. ove presude, pravo na „plaćeni” godišnji odmor kao takvo i pravo, koje je povezano s prvim, na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor prilikom prestanka radnog odnosa.

84 Time što zapovjednim izrazima određuje da „svaki radnik” ima „pravo” na „plaćeni godišnji odmor” – a da u tom pogledu ne upućuje, poput, primjerice, članka 27. Povelje, na temelju kojeg je donesena presuda od 15. siječnja 2014., Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2), na „slučajeve i uvjete predviđene pravom Unije te nacionalnim zakonodavstvima i praksom” – članak 31. stavak 2. Povelje odražava bitno načelo socijalnog prava Unije od kojeg se može odstupiti samo uz poštovanje strogih uvjeta predviđenih člankom 52. stavkom 1. Povelje i, među ostalim, bitnog sadržaja temeljnog prava na plaćeni godišnji odmor.

85 Pravo na plaćeni godišnji odmor, priznato svakom radniku člankom 31. stavkom 2. Povelje, stoga ima, kad je riječ o samom njegovu postojanju, istodobno i obvezni i bezuvjetni karakter jer se, naime, na temelju potonjeg ne zahtijeva razrada tog prava u odredbama prava Unije i nacionalnog prava, na kojima je samo da preciziraju trajanje godišnjeg odmora i, u slučaju potrebe, određene uvjete ostvarivanja tog prava. Iz toga slijedi da je navedena odredba sama po sebi dovoljna da radnicima dodijeli pravo na koje se kao takvo mogu pozivati u sporu protiv svojeg poslodavca u situaciji obuhvaćenoj pravom Unije, koja stoga spada u područje primjene Povelje (vidjeti analogijom presudu od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 76.).

86 Članak 31. stavak 2. Povelje, kad je riječ o situacijama obuhvaćenima njezinim područjem primjene, osobito rezultira, s jedne strane, time da nacionalni sud mora izuzeti iz primjene nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku – na temelju kojeg radnik zbog svoje smrti retroaktivno gubi pravo na plaćeni godišnji odmor koji je stekao prije svoje smrti i stoga njegovi pravni sljednici gube pravo na novčanu naknadu koja zamjenjuje taj odmor, kao imovinsku sastavnicu koja čini integralni dio navedenih prava – i, s druge strane, time da se poslodavci ne mogu pozivati na postojanje takvog nacionalnog propisa kako bi izbjegli plaćanje navedene novčane naknade, na što ih prisiljava poštovanje temeljnog prava zajamčenog navedenom odredbom.

87 Kad je riječ o učinku članka 31. stavka 2. Povelje u odnosu na poslodavce koji imaju svojstvo pojedinca, valja navesti da – iako članak 51. stavak 1. te povelje pojašnjava da se njezine odredbe odnose na institucije, tijela, urede i agencije Unije, uz poštovanje načela supsidijarnosti, te na države članice samo kada provode pravo Unije – navedeni članak 51. stavak 1. ne bavi se, s druge strane, pitanjem mogu li takvi pojedinci u slučaju potrebe biti izravno prisiljeni na poštovanje određenih odredbi navedene povelje te se stoga ne može tumačiti na način da sustavno isključuje takvu mogućnost.

88 Najprije, i kao što je to nezavisni odvjetnik naveo u točki 78. svojeg mišljenja, okolnost da su određene odredbe primarnog prava ponajprije upućene državama članicama ne može isključiti to da se one mogu primijeniti u odnosima između pojedinaca (vidjeti u tom smislu presudu od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 77.).

89 Nadalje, Sud je, među ostalim, već potvrdio da je zabrana utvrđena člankom 21. stavkom 1. Povelje sama za sebe dovoljna kako bi pojedincu dodijelila pravo na koje se kao takvo može pozvati u postupku protiv drugog pojedinca (presuda od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 76.) i da stoga članak 51. stavak 1. Povelje tomu nije prepreka.

90 Naposljetku, kad je riječ, konkretnije, o članku 31. stavku 2. Povelje, valja istaknuti da pravo svakog radnika na plaćeni godišnji odmor podrazumijeva, kao takvo, odgovarajuću obvezu poslodavca, odnosno obvezu odobravanja takvog plaćenog godišnjeg odmora.

91 U slučaju u kojem sud koji je uputio zahtjev ne može protumačiti nacionalni propis u glavnom postupku tako da osigura njegovu sukladnost s člankom 31. stavkom 2. Povelje, na njemu je da stoga u situaciji poput one u predmetu C-570/16 u okviru svoje nadležnosti osigura sudsku zaštitu koja proizlazi iz navedene odredbe i zajamči puni učinak te odredbe, izuzimajući iz primjene, u slučaju potrebe, navedeni nacionalni propis (vidjeti analogijom presudu od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 79.).

92 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugi dio pitanja u predmetu C-569/16 te na drugi dio prvog pitanja i drugo pitanje u predmetu C-570/16 valja odgovoriti tako da, u slučaju nemogućnosti tumačenja nacionalnog propisa poput onoga u glavnom postupku na način kojim bi se osigurala njegova sukladnost s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje, nacionalni sud koji odlučuje u sporu između pravnog sljednika preminulog radnika i bivšeg poslodavca tog radnika mora navedeni nacionalni propis izuzeti iz primjene i pobrinuti se za to da taj poslodavac navedenom pravnom sljedniku isplati novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor stečen na temelju navedenih odredbi, a koji navedeni radnik nije iskoristio prije svoje smrti. Ta je obveza nacionalnom sudu

određena na temelju članka 7. Direktive 2003/88 i članka 31. stavka 2. Povelje – u slučaju spora između takvog pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo javnog tijela – i na temelju druge od tih odredbi – u slučaju spora između pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo pojedinca.

## Troškovi

93 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. **Članak 7. Direktive 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena i članak 31. stavak 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku, na temelju kojeg, kada radni odnos prestane zbog radnikove smrti, prestaje i pravo na plaćeni godišnji odmor stečeno na temelju navedenih odredbi i koje radnik nije iskoristio prije svoje smrti a da pritom ne nastaje pravo na novčanu naknadu za navedeni godišnji odmor koje bi bilo prenosivo nasljeđivanjem na pravne sljednike navedenog radnika.**

2. **U slučaju nemogućnosti tumačenja nacionalnog propisa poput onoga u glavnom postupku na način kojim bi se osigurala njegova sukladnost s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje, nacionalni sud koji odlučuje u sporu između pravnog sljednika preminulog radnika i bivšeg poslodavca tog radnika mora navedeni nacionalni propis izuzeti iz primjene i pobrinuti se za to da taj poslodavac navedenom pravnom sljedniku isplati novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor stečen na temelju navedenih odredbi, a koji navedeni radnik nije iskoristio prije svoje smrti. Ta je obveza nacionalnom sudu određena na temelju članka 7. Direktive 2003/88 i članka 31. stavka 2. Povelje o temeljnim pravima – u slučaju spora između takvog pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo javnog tijela – i na temelju druge od tih odredbi – u slučaju spora između pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo pojedinca.**

Potpisi